

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงบรรยายเพื่อศึกษาถึงภาพรวมลักษณะทั่วไปของแรงงานนอกระบบ ที่ประกอบอาชีพต่างๆ ในด้านคุณภาพชีวิตครอบครัวตามการรับรู้ของสตรีแรงงานนอกระบบกลุ่มเย็บผ้าโหล ตลอดจนความพึงพอใจในงานอาชีพเย็บผ้าโหล ปัญหาสุขภาพอื่นๆ และมีการศึกษาเชิงคุณภาพในส่วนของบริบทชีวิตครอบครัวสตรีเย็บผ้าโหลซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปประเด็นที่ศึกษาและนำเสนอดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและคุณภาพชีวิตครอบครัว
2. แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องมือชี้วัดคุณภาพชีวิตและคุณภาพชีวิตครอบครัว
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับ โครงสร้างหน้าที่ของครอบครัว
4. แนวคิดเกี่ยวกับแรงงานนอกระบบ งานนอกระบบ เย็บผ้าโหลที่รับงานมาทำที่บ้าน
5. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจในงาน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตความหมายของคุณภาพชีวิต

คำว่า “คุณภาพชีวิต” (Quality of Life) นั้นถึงแม้จะเป็นคำที่เพิ่งรู้จักไม่นานนักแต่คำนี้ได้อยู่กับมนุษย์ตั้งแต่แรกเริ่มของการเกิดมีมนุษยชาติในโลก ธรรมชาติสอนให้มนุษย์ต้องต่อสู้ดิ้นรนกับสภาพแวดล้อมเพื่อการอยู่รอดของตน พยายามแสวงหาความสุขในชีวิตและเมื่อพิจารณาจากเอกสาร และตำราต่างๆ ถึงความหมายแล้วก็อาจสรุปได้ถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ในสมัยกรีกโบราณได้มีนักปรัชญาที่มีชื่อเสียง คือโสคราตีส ซึ่งได้กล่าวถึงการมีชีวิตที่ดีของประชาชนดังนี้ ชีวิตที่ดีสำหรับมนุษย์คือชีวิตที่มนุษย์รู้จักใช้สติปัญญาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ปรากฏ ขึ้นตามธรรมชาติด้วยตนเอง ซึ่งมีการตรวจสอบในการที่จะรู้จักตนเองและปรับปรุงตนเองให้สูงขึ้น เพื่อให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์ที่สุด และเป็นชีวิตที่ถูกต้องตามทำนองครองธรรมในระบบสังคม (สมพจน์ กวางแก้ว, 2547) จะเห็นได้ว่านิยามของคำว่า “คุณภาพชีวิต” นั้นเป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก มีผู้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้มากมายและแตกต่างกันออกไป จึงถือว่าเป็นเรื่องยากที่จะนิยามความหมายให้เป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการ เนื่องจากคุณภาพชีวิตเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากทางด้านจิตใจ ซึ่งบุคคลสามารถตีความหรือแสดงมุมมองที่แตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับความรู้พื้นฐาน ประสบการณ์ ความคิดปรัชญาการใช้ชีวิตของแต่ละ

บุคคล คุณภาพชีวิตขึ้นอยู่กับคุณค่าที่แฝงอยู่ในแต่ละบุคคล การให้นิยามไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างทางด้านอายุ ชนชั้นทางสังคม การศึกษา ล้วนแล้วแต่ได้รับอิทธิพลต่างๆ คล้ายคลึงกัน จึงทำให้การนิยามคุณภาพชีวิตเป็นเพียงการกำหนดใช้ในการศึกษาเฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะบุคคล สำหรับ องค์การอนามัยโลก (สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล และคณะ, 2541) ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิต (Quality of Life = QOL) และให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่าเป็นสถานะความเป็นอยู่ที่ดีของร่างกาย จิตใจ และสังคม การรับรู้คุณภาพชีวิตของบุคคลนั้นวัฒนธรรมและค่านิยมเป็นตัวกำหนดจะส่งผลกับเป้าหมายและความคาดหวังเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่เกี่ยวข้องซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย (physical domain) คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคลที่มีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึกสบาย ไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถจัดการกับความเจ็บปวดทางร่างกายได้ การรับรู้ถึงพลังกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้ถึงความเป็นอิสระที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ถึงความสามารถในการเคลื่อนไหวของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงานการรับรู้ว่าคุณไม่ต้องพึ่งพาอาศัยต่างๆ หรือการรักษาทางการแพทย์ อื่นๆ 2) ด้านจิตใจ (psychological domain) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิการตัดสินใจ ความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการจัดการกับความเศร้า หรือกังวล การรับรู้เกี่ยวกับความเชื่อต่างๆ ของตน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ถึง ความเชื่อด้านวิญญาณ ศาสนา การให้ความหมายของชีวิต และความเชื่ออื่น ๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค 3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (social relationships) คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้ว่าคุณได้เป็น ผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมด้วย รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์ทางเพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์ 4) ด้านสิ่งแวดล้อม (environment) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการดำเนิน ชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณมีชีวิตอยู่อย่างอิสระ ไม่ถูกกักขังมีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าคุณได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ปราศจากมลพิษต่าง ๆ การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่าคุณ มีโอกาสที่จะได้รับข่าวสาร หรือฝึกฝนทักษะต่างๆ การรับรู้ว่าคุณได้มีกิจกรรมสันทนาการ และมีกิจกรรมในเวลาว่าง (ศิริวัฒน์ ทองสมบูรณ์, 2550) กล่าวถึงคุณภาพชีวิตว่า หมายถึงสภาพความเป็นอยู่ที่ดีของลูกจ้างอันทำให้ลูกจ้างมีความสมบูรณ์ทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจ รวมทั้งอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

นอกจากนี้ยังมีความหมายของคุณภาพชีวิตของชาวประมงพื้นบ้าน (สุกัญญา สุขสุพันธ์ และคณะ, 2552) หมายถึง ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจของครอบครัวมีอาชีพหลักและอาชีพเสริมมีความประหยัดเป็นผู้ผลิตและบริโภค ด้านสังคม ได้แก่ การมีครอบครัวอบอุ่นมีความสุข มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิต อยู่ร่วมและทำงานร่วมกับคนอื่นได้ดี ด้านสุขภาพคือมีร่างกายแข็งแรงและปราศจากโรค มีอารมณ์ที่แจ่มใส รู้คุณค่าของตนเอง และรู้จักแก้ปัญหาการดำเนินชีวิต

1.1 องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

นักวิชาการในศาสตร์สาขาต่างๆ ได้ศึกษาเพื่อหาคำศัพท์ประกอบ ที่ทำให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความแตกต่างกันทั้งทางด้านพื้นฐานของบุคคล วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ภาวะสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการรับรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของบุคคลนั้น ดังนั้นการวัดคุณภาพชีวิตต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิต องค์ประกอบคุณภาพชีวิตมีทั้งลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันแล้วแต่วัตถุประสงค์ของการศึกษา (สุวรรณ มหัตนรินทร์กุล, 2541) ได้กล่าวว่าเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิต 26 ตัวชี้วัดฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF) ของ WHO แบ่งองค์ประกอบคุณภาพชีวิตประกอบด้วยข้อคำถาม 2 ชนิด คือ แบบ ภาวะวิสัย (Perceived objective) และอัตวิสัย (self-report subjective) จะประกอบด้วยองค์ประกอบ ของคุณภาพชีวิต 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านกายภาพ (physical domain) 2) ด้านจิตใจ(psychological domain)3)ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (social relationships) 4) ด้านสิ่งแวดล้อม (environment) นอกจากนี้ สมพงษ์ กวางแก้ว (2547) แบ่งเป็นองค์ประกอบคุณภาพชีวิต 5 ด้าน คือ 1) ด้านความสุขสบายของร่างกาย องค์ประกอบในการดำรงชีวิต สุขภาพและความปลอดภัยส่วนบุคคล 2) ด้านสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่น ประกอบด้วย สัมพันธภาพกับคู่สมรส หรือเพื่อนต่างเพศ สัมพันธภาพกับบุตรหลาน สัมพันธภาพกับญาติพี่น้อง สัมพันธภาพกับเพื่อนสนิท 3) ด้านกิจกรรมในสังคม ชุมชน และบ้านเมือง ประกอบด้วย การมีกิจกรรมให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคม เช่น การให้ความช่วยเหลือเด็กและผู้ใหญ่ การมีกิจกรรมในท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง การมีอิสระในการเมือง สังคม การยอมรับในนโยบายสังคม 4) ด้านการพัฒนาตนเอง และความสมหวังในการทำงาน ประกอบด้วย การพัฒนาสติปัญญา การเข้าใจการประกอบอาชีพและการทำงาน การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 5) ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม การได้รับสิ่งบันเทิงใจ การพักผ่อนหย่อนใจ

จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่การให้ความหมายของคุณภาพชีวิต มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกัน ทั้งมิติทางกายและมิติทางจิตวิญญาณ ผสมผสานกันไปเป็นการรับรู้ สภาพแวดล้อม

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ห้องสมุดงานวิจัย
วันที่.....1.1.ค.ค. 2556.....
เลขทะเบียน.....208802.....
เลขเรียกหนังสือ.....

ของชีวิต ที่สมดุลกันทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม ตลอดจนทั้งศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมในสังคมที่ทำให้สมาชิกใน ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สามารถสรุปได้ว่าคุณภาพชีวิต สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่ดีมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นความพึงพอใจภายในตัวบุคคลต่อการดำรงชีวิต ทั้งในด้านความต้องการขั้นพื้นฐาน สุขภาพแข็งแรง ครอบครัวอบอุ่น ความพึงพอใจในการทำงาน การอยู่ร่วมกันในสังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นการปรับตัวให้เข้าสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางสังคมได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข (คารุณี จงอุดมการณ์ และ คณะ, 2551)

ดังนั้นในการศึกษา ความพึงพอใจต่ออาชีพเย็บผ้าโหล กับคุณภาพชีวิตครอบครัวสตรีเย็บผ้าโหลที่รับงานมาทำที่บ้านครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิต หมายถึงการรับรู้สถานะความเป็นอยู่ที่ดีของร่างกาย จิตใจ และสังคม การรับรู้คุณภาพชีวิตของบุคคลนั้น วัฒนธรรมและค่านิยมของแรงงานนอกระบบตามการรับรู้ของสตรีเย็บผ้าโหลซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเป้าหมายและความคาดหวังเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพชีวิต

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตครอบครัว

1.2.1 คุณภาพชีวิตครอบครัว (Family Quality of Life)

การใช้แนวคิดคุณภาพชีวิตครอบครัวมาพัฒนา โดยเพิ่มโครงสร้างและการทำหน้าที่ของครอบครัวเป็นกรอบประเมินคุณภาพชีวิตครอบครัวสตรีแรงงานเย็บผ้าโหล ประกอบไปด้วยองค์ประกอบผลลัพธ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในครอบครัว ด้านกายภาพ ทรัพยากร จิตอารมณ์สังคม แหล่งประโยชน์ที่ครอบครัวมีอยู่และเอื้อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ครอบครัวได้อย่างมีคุณภาพ ด้วยกลุ่มแรงงานนอกระบบและครอบครัวถือเป็นกลุ่มคนด้อยโอกาสที่สำคัญของสังคม ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดการวัดผลลัพธ์แห่งคุณภาพชีวิตครอบครัว โดยศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของแรงงานนอกระบบที่ดีมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นความพึงพอใจภายในตัวบุคคลและครอบครัวต่อการดำรงชีวิต ทั้งในด้านความต้องการขั้นพื้นฐาน สุขภาพแข็งแรง ครอบครัวอบอุ่น ความพึงพอใจในการทำงาน การอยู่ร่วมกันในสังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นการปรับตัวให้เข้าสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งแวดล้อมทางสังคมได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

ในประเทศไทยที่ผ่านมา จากการทบทวนวรรณกรรมมีผู้ศึกษาศึกษาบ้าง ในประเด็นของการสร้างคุณภาพชีวิตครอบครัว (สุกัญญา สุขสุพันธ์ และคณะ, 2552) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตครอบครัวชาวประมงพื้นบ้านบริเวณอ่าวปัตตานี ตามทรงสนะของสตรีชุมชนปาตา หมู่ที่ 1 ตำบลตันหยงลูโละ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี พบว่าแนวทางการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตครอบครัวประกอบด้วย 3 ระดับ เริ่มจากระดับครอบครัวโดยการกระตุ้นให้

ทำบัญชีครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอ ระดับกลุ่มควรส่งเสริมการรวมกลุ่ม เพื่อความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และนำไปรับบริการ ด้านสาธารณสุขโรคควรมีพี่เลี้ยงจากภายนอกมาแนะนำ เรื่องการบริหารงาน กลุ่มด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ระดับชุมชนควรมีกิจกรรมฟื้นฟูและอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัว มีการจัดเวทีประชาคม กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่ม สร้างกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นสื่อ ถอดบทเรียนร่วมกันเห็นคุณค่าการรวมกลุ่ม การส่งเสริมให้กลุ่มสตรีครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วม ในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของครอบครัวร่วมกัน ขึ้นอยู่กับบทบาทและภารกิจ นอกจากนี้มีผู้ศึกษา ในประเด็นที่ใกล้เคียงกัน (สมพจน์ กวางแก้ว, 2547) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตด้าน ความสัมพันธ์ในครอบครัว ของแรงงานหญิงเป็นความผูกพันรักใคร่ต่อกันและมีโอกาสใกล้ชิดได้ ใช้ชีวิตร่วมกัน ของสมาชิกในครอบครัว สนับสนุนกันระหว่างบิดา มารดา บุตร ตลอดจนเครือญาติ และบุคคลอื่นๆในครอบครัว ไม่มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้งกันนอกจากนี้ พบว่ามีการศึกษาเพื่อสร้าง ดัชนีชี้วัดเพื่อวัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ครอบครัว ชุมชน (คารุณี จงอุดมการณ์ และคณะ, 2551) ได้ศึกษาเพื่อสร้างดัชนีชี้วัดเพื่อวัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ครอบครัวและชุมชน ที่อยู่ ภายใต้การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในระดับตำบล แล้ววิเคราะห์ความตรงเชิง โครงสร้างและความหมาย ในการวัดด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ แบบชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชนฯในขั้นสุดท้ายได้ 6 องค์ประกอบมี 38 ตัวแปร และนำไป เป็นดัชนีชี้วัดเพื่อวัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ครอบครัว และชุมชน

อย่างไรก็ดีในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิต ครอบครัวดังนี้ คุณภาพชีวิตครอบครัว (Family Quality of Life) หมายถึง การรับรู้ ความรู้สึกถึง ความอยู่ดีมีสุข ความผาสุกของครอบครัวที่ดำรงอยู่ที่มีสภาวะองค์รวมในด้าน 1) กายภาพ 2) จิต อารมณ์สังคมและจิตวิญญาณ 3) แหล่งประโยชน์สนับสนุนและ 4) การทำหน้าที่ของครอบครัวที่พึง ประสงค์ได้ตามการรับรู้ของสตรีแรงงานนอกระบบกลุ่มเย็บผ้า โหลซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและคุณภาพชีวิตครอบครัว

ขั้นตอนการพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของ WHO ชุด 100 ตัวชี้วัดประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนแรก จะเป็นการทำความเข้าใจในด้านแนวคิดต่างๆ นับตั้งแต่ การกำหนด ความหมายของคุณภาพชีวิตและการเข้าสู่เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิต ที่ใช้กันอย่างเป็นสากล คำจำกัด ความสะท้อนให้เห็นมุมมองที่ว่าคุณภาพชีวิต มีลักษณะที่เป็นหลายมิติ ขั้นตอนที่สอง การสำรวจ หาโครงสร้างของคุณภาพชีวิต ศูนย์ภาคสนามที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันนำมาสร้างเป็นรายการ ตามพื้นที่ หัวข้อที่แต่ละศูนย์พิจารณาว่าใช้บ่งบอกถึงคุณภาพชีวิตได้โดยการจัดให้มีอภิปรายกลุ่ม

อย่างต่อเนื่อง คัดเลือกจากศูนย์ภาคสนามจากทั่วโลกที่มีระดับความแตกต่างกันในด้านของ
 อุตสาหกรรมการให้บริการทางสุขภาพ จากนั้นพัฒนาต่อใน ขั้นตอนที่สามโดยนำข้อคำถามจาก
 ศูนย์ต่างๆ ถูกรวมกัน นำไปทดสอบใน 15 ศูนย์ภาคสนามแล้วคัดเลือกออกมาเพียง 100 ข้อ
 และพัฒนาต่อจนกระทั่งสามารถนำไปใช้ในการทดลองทางคลินิกได้ สำหรับการวิจัย
 เชิงระบาดวิทยา เครื่องชี้วัด WHOQOL จะให้รายละเอียดข้อมูลคุณภาพชีวิตที่รวบรวมได้จาก
 ประชากรเฉพาะกลุ่ม ช่วยให้เข้าใจโรคที่เจ็บป่วย และช่วยในการพัฒนาวิธีการรักษาให้ดีขึ้น
 สามารถบ่งชี้ถึงความเป็นไปได้ว่าการรักษานั้นได้ผลดีและเสียค่าใช้จ่ายน้อย (Olweny, 1992 อ้างใน
 สุวัฒน์ มหัตนิรันดร์กุล และคณะ, 2541 นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ในการวิจัยเพื่อวางแผนนโยบายทาง
 สุขภาพ (กนิษฐา ไทยกล้า, 2544) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตของตำรวจจราจรจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า
 ตำรวจจราจรจังหวัดเชียงใหม่ มีคุณภาพชีวิตระดับปานกลาง ยังมีการศึกษาเพื่อสร้างดัชนีชี้วัดเพื่อ
 วัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชนครอบครัวและชุมชน (คารุณี จงอุดมการณ์ และคณะ, 2551) ที่ได้
 ศึกษาเพื่อสร้างดัชนีชี้วัด เพื่อวัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ครอบครัว และชุมชนที่อยู่ภายใต้การ
 บริหารงาน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบล โดยมีขั้นตอนการพัฒนาดัชนีหลาย
 ขั้นตอน วิเคราะห์องค์ประกอบ ในขั้นสุดท้ายได้ 6 องค์ประกอบ มี 38 ตัวแปร คือ 1) การสืบทอด
 จารีตประเพณีปฏิบัติในชุมชน 2) การมีและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ดี 3) ความมั่นคง
 ในการดำรงชีวิตส่วนบุคคล 4) การมีสุขภาวะแบบองค์รวม 5) ความมั่นคงทางชีวิตในครอบครัว
 และชุมชน และ 6) ความปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและสารพิษ นอกจากนี้ยังมีตัววัดของสำนักงาน
 กิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดทำ
 มาตรฐาน สำหรับมาตรฐานครอบครัวเข้มแข็งเป็นการพัฒนาต่อยอด สังเคราะห์ขึ้นจากดัชนีชี้วัด
 ความอยู่ดีมีสุขด้านชีวิตครอบครัว โดยกำหนดตัวชี้วัดครอบครัวเข้มแข็งด้านสัมพันธภาพระดับ
 ครอบครัวดังนี้ 1) จำนวนคู่สมรสที่มีการบอกกล่าวการใช้ชีวิตคู่ตามประเพณี ให้เป็นที่รับทราบและ
 เป็นที่ยอมรับในหมู่ญาติมิตร 2) สมาชิกในครอบครัวมีการแสดงออกถึงความรักต่อกันเคารพ
 นับถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ทางกาย วาจา ใจ (เช่น ไหว้ผู้ใหญ่ ลูบหัวลูก กอด สัมผัสอย่าง
 อ่อนโยน ถามทุกข์สุข) 3) สมาชิกในครอบครัวมีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากันและทำกิจกรรมร่วมกัน
 เป็นประจำอย่างน้อย 1 ครั้ง/สัปดาห์ 4) สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ ตัดสินใจ
 เรื่องสำคัญต่างๆ ของครอบครัว และลงมือทำร่วมกัน 5) ครอบครัวที่มีสมาชิกร่วมกันรับผิดชอบ
 ภาระการงานของครอบครัว

จะเห็นได้จากการศึกษาและใช้เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิต ขององค์การอนามัยโลก
 ในแรงงานนอกระบบ พบว่าคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง
 (รัชชชัย กันทะวันนา, 2550) ได้พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้น มาจากทั้งปัจจัยภายนอกและภายในตัวบุคคล

ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตให้ขาดหายไป ไม่สามารถพัฒนาขึ้นสู่ขั้นดีหรือดีมากได้ นอกจากนี้ยังพบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของหญิงพิการ พบว่าการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันพื้นฐาน ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันต่อเนื่องและความสมดุลของรายได้ (เพ็ญศรี รัชชวงและคณะ, 2550) ส่วนการวัดคุณภาพชีวิตด้วยเครื่องมืออื่น นอกเหนือไปจากขององค์การอนามัยโลก พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิงในอุตสาหกรรมตัดเย็บเสื้อผ้าในโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ ประเด็นปัจจัยส่วนบุคคลสถานภาพสมรส และระดับตำแหน่งที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต อย่างไรก็ดี การวัดและประเมินคุณภาพชีวิตครอบครัวเท่าที่สืบค้นข้อมูล ยังไม่มีการศึกษาวิจัยมาก่อน มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตครอบครัวชาวประมงพื้นบ้านบริเวณอ่าวปัตตานี ตามทฤษฎีของสตรีชุมชนปาตา หมู่ที่ 1 ตำบลตันหยงลูโล๊ะ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี พบว่าแนวทางการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตครอบครัวประกอบด้วย 3 ระดับ เริ่มจากระดับครอบครัว ระดับกลุ่ม และระดับชุมชน การจัดเวทีประชาคม การกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นสื่อถอดบทเรียนร่วมกันเห็นคุณค่าการรวมกลุ่ม และการส่งเสริมให้กลุ่มสตรีครอบครัว ชุมชนและหน่วยงาน ให้มีส่วนร่วมในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตร่วมกัน (สุกัญญา สุขสุพันธ์ และคณะ, 2552) ส่วนในต่างประเทศที่มีผู้พัฒนาเครื่องมือการศึกษาไว้เพื่อใช้ประเมินคุณภาพชีวิตครอบครัวที่มีเด็กพิการ (Hebbeler et al., 2007) Isaac ได้พัฒนาเครื่องมือการวัดคุณภาพชีวิตที่ได้ใช้ในออสเตรเลีย แคนาดา และ อิสราเอล มี 9 องค์ประกอบ ได้แก่ สุขภาพ การเงิน ความสัมพันธ์ในครอบครัว การได้รับความช่วยเหลือ การบริการต่างๆ ที่ครอบครัวได้รับ ค่านิยมการดำรงชีวิต การเตรียมสู่งานอาชีพนั้นทนทานการและ ความสัมพันธ์ในชุมชน ส่วนที่มิวิจัยที่ศึกษาในประเทศลาตินอเมริกา (Aznar & Castanon, 2005) ได้พัฒนาเครื่องมือประเมินคุณภาพชีวิตครอบครัวประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ ความอยู่ดีมีสุขทางกายภาพ ความอยู่ดีมีสุขทางอารมณ์ ความแข็งแรงและพัฒนาการส่วนบุคคล กฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกับคู่สมรส ชีวิตครอบครัวความสัมพันธ์กับชุมชน นอกจากนี้ยังมีนักวิจัยอีกทีมที่พัฒนาเครื่องมือ คือ Hoffman, Marquis, Poston, Summers & Turnbull (2006); Poston et al. (2003); Summers et al. (2005) พัฒนาและทดสอบเครื่องมือการประเมินคุณภาพชีวิตครอบครัวมี 5 องค์ประกอบ คือ ปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว การทำหน้าที่บิดามารดา ความอยู่ดีมีสุขทางอารมณ์ ความอยู่ดีมีสุขทางกายภาพและการได้รับการสนับสนุนจากแหล่งประโยชน์ในการดูแลผู้พิการ ซึ่งเครื่องมือนี้ต่อมา Zuna, Selig, Summers, and Turnbull (2009) ได้นำไปดัดแปลงใช้ประเมิน ในกลุ่มครอบครัวที่ไม่มีเด็กผู้พิการ โดยตัดข้อสุดท้ายด้านการได้รับการสนับสนุนจากแหล่งประโยชน์ในการดูแลผู้พิการออกพร้อมทั้งทำการวิเคราะห์

องค์ประกอบปรากฏว่าได้ผลยืนยันตามโครงสร้างเครื่องมือนี้ในที่สุดผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาที่ได้ผ่านการวิเคราะห์องค์ประกอบนี้มาดัดแปลงโดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและคุณภาพชีวิตครอบครัว และแบบชี้วัดขององค์การอนามัยโลก อีกทั้งได้ดัดแปลงจากงานวิจัยของ Zuna, Selig, Summers, และ Turnbull (2009)ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตครอบครัว 4 ด้าน คือคุณภาพชีวิตประกอบด้วย 4 ด้านคือ ด้านกายภาพ (Physical domain)ด้านจิต อารมณ์สังคมและจิตวิญญาณ (Psychological domain) ด้านแหล่งประโยชน์สนับสนุน (Social relationships) ด้านการทำหน้าที่ของครอบครัว (family function) ส่วนด้านการทำหน้าที่ของครอบครัว ผู้วิจัยได้ประยุกต์และพัฒนาอย่างมีหลักเกณฑ์จากงานของวิลเวอร์ธ แก้วพรหม และแนวคิดของฟริดแมน (Friedman, 2003)นอกจากนี้ใน ส่วนที่ 3 คือ แบบสัมภาษณ์สถานะความพึงพอใจต่องานอาชีพเย็บผ้าโหล ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและในส่วนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิด จากนั้นเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นสตรีแรงงานนอกระบบที่เย็บผ้าโหลจำนวน 150 คน การสุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายแบบไม่ใส่คืน (Simple Random Sampling with out Replacement) คือหยิบแล้วเอาออกได้เลยไม่ต้องใส่กลับลงไปอีก ซึ่งในการศึกษานี้มีหมู่บ้านที่มีครอบครัวสตรีเย็บผ้าโหล จำนวน 386 หลังคาเรือน ได้ตัวกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 150 คน เพื่อจะได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมและเพียงพอ รวมถึงแนวคิดทฤษฎีการทำหน้าที่ ครอบครัวยของฟริดแมน (Friedman,1992) ซึ่งแบบชี้วัดนี้มีการพัฒนาขึ้นโดยมีหลักเกณฑ์ เพื่อการสร้างแบบสัมภาษณ์คุณภาพชีวิตครอบครัว ตามการรับรู้ของสตรีแรงงานนอกระบบเย็บผ้าโหล ในจังหวัดยโสธรที่ใช้ในการศึกษานี้ ซึ่งเป็นผู้ตอบแบบประเมิน โดยมีความเชื่อว่าหากการทำหน้าที่ของครอบครัว เป็นไปได้อย่างสมบูรณ์ ตามระยะพัฒนาการของครอบครัว ได้รับการปฏิบัติครบถ้วนจะนำสู่การเกิดคุณภาพชีวิตครอบครัวที่ดีต่อไป

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับโครงสร้างหน้าที่ครอบครัว

3.1 ความหมายของครอบครัว

Friedman (2003) กล่าวว่า ครอบครัว หมายถึง บุคคลสองคนหรือมากกว่าสองคนขึ้นไป ที่มีความผูกพันกัน มีความใกล้ชิดทางอารมณ์ และถือว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว เป็นสถาบันทางสังคมที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวตนเอง มีลักษณะสำคัญ 4 ประการดังนี้ 1) ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลที่มีส่วนผูกพันกันด้วยการสมรสหรือผูกพันกันทางสายเลือดหรือการรับเป็นบุตรบุญธรรม เช่น การผูกพันกันระหว่างสามี ภรรยา เกิดขึ้นโดยการแต่งงาน สัมพันธภาพระหว่าง พ่อ แม่ ลูก เกิดขึ้นโดยสายเลือดร่วมกัน การรับเป็นบุตรบุญธรรม

ด้วย 2) สมาชิกของครอบครัวจะอยู่ร่วมกันภายในครัวเรือนเดียวกันหรือบางครั้งแยกไปอยู่ต่างหาก สมาชิกเหล่านั้นยังคงยอมรับครัวเรือนเดิมเป็น “บ้าน” ของตนสมาชิกในครอบครัวอาศัยอยู่ร่วมกัน ภายใต้หลังคาเรือนเดียวกัน 3) ครอบครัวเป็นหน่วยของการมีปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและกันของบุคคล ซึ่งแสดงออกตามบทบาททางสังคมของความเป็นสามีและภรรยา พ่อแม่ ลูกชาย ลูกสาว บทบาทเหล่านี้แต่ละครอบครัว ได้รับอิทธิพลมาจากประเพณีและประสบการณ์ 4) ครอบครัวจะรักษาและคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา โดยจะมีลักษณะเฉพาะในแต่ละครอบครัว มีการผสมผสานแบบแผนของพฤติกรรมของแต่ละบุคคลเข้าไว้ด้วยกัน ปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ดังนั้นจึงมีแบบแผนวัฒนธรรมเฉพาะขึ้นมาใหม่ในทุกๆ ครอบครัวที่เกิดขึ้นใหม่ นอกจากนี้ครอบครัวยังเป็นหน่วยพื้นฐานของชีวิต เป็นสถาบันที่จำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาบุคคลให้ก้าวไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยผ่านประสบการณ์แห่งการอยู่ร่วมกัน แบ่งปันกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งระหว่างบุคคลภายในครอบครัว และระหว่างบุคคลกับสังคมภายนอก ครอบครัวบุคคลเหล่านี้มีกรอบวัฒนธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีของครอบครัวร่วมกัน (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2544) อย่างไรก็ตามในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายครอบครัว (Family) หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน มีความสัมพันธ์กันทางใดทางหนึ่ง อาจเป็นทางสายโลหิตหรือไม่ก็ได้ มีบทบาทเป็นผู้ดูแล เป็นผู้ป้อน หรือสมาชิกในครอบครัว มีการตอบสนองความต้องการของครอบครัวโดยรวม มีการดำเนินชีวิตร่วมกัน ขณะที่ทำการวิจัยอาศัยอยู่ในพื้นที่เป้าหมาย ขณะที่ทำการวิจัยอาศัยอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดยโสธร

3.2 แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ครอบครัวตามแนวคิดของพรีดแมน

กรอบแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ เป็นแนวคิดหลักทางสังคมวิทยาซึ่งมีสมมุติฐานว่าสังคมเป็นเหมือนสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง ที่มีส่วนประกอบหลายๆอย่างแต่ละส่วนมีหน้าที่เฉพาะที่ จากสมมุติฐานดังกล่าวในทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ได้สรุปว่าสังคมเป็นระบบๆหนึ่ง ระบบนั้นประกอบด้วยส่วนต่างๆที่มีความสัมพันธ์กัน มีหน้าที่ที่กระทำอย่างสอดคล้องกันเพื่อความอยู่รอดของระบบ ในการนำทฤษฎีนี้ มาประยุกต์ใช้กับครอบครัว มีขอบเขตค่อนข้างกว้าง ซึ่งทฤษฎีได้อธิบายถึงโครงสร้างและหน้าที่ต่างๆของครอบครัวเป็นหลัก มองครอบครัวเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่ทำหน้าที่เพื่อหรือสอดคล้องกับสังคม เนื่องจากเป็นทฤษฎีที่ตรวจสอบระบบครอบครัว ทั้งภาพรวมและในแต่ละส่วนย่อยรวมทั้งปฏิสัมพันธ์กับระบบอื่นๆ เช่นระบบการศึกษา ระบบการดูแลสุขภาพ ดังนั้นการทำความเข้าใจกับครอบครัว จะเห็นภาพที่มีความเฉพาะเจาะจงของโครงสร้างและหน้าที่ซึ่งแตกต่างไปจากระบบย่อยอื่นๆในสังคมนวมทั้งลักษณะหน้าที่ของครอบครัวที่ต้องปฏิบัติเพื่อตอบสนองความต้องการ ของสังคมความต้องการของสมาชิกในครอบครัวแต่ละคนและความต้องการของครอบครัวโดยรวมเพื่อให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่

ได้ โครงสร้างและหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โครงสร้างของครอบครัวที่เหมาะสมจะมีผลช่วยสนับสนุนให้ครอบครัวนั้นๆ สามารถทำหน้าที่ของตนได้เป็นผลสำเร็จ แต่ถ้าโครงสร้างครอบครัวผิดปกติ ไม่เหมาะสม จะเป็นผลให้ครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ของตนได้อย่างสมบูรณ์ ครอบครัวจะอยู่ในภาวะวิกฤตและเสี่ยงต่อการล่มสลายของครอบครัวได้ การวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพ โดยใช้แบบประเมินภาวะสุขภาพครอบครัวซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ด้านคือ 1) ข้อมูลส่วนบุคคลของครอบครัว 2) ขั้นตอนการพัฒนาการของครอบครัว 3) ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม 4) โครงสร้างครอบครัว 5) หน้าที่ครอบครัว 6) การปรับตัวของครอบครัว ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจศึกษาด้านโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว ด้านโครงสร้างครอบครัว ศึกษาองค์ประกอบย่อยคือการติดต่อสื่อสาร โครงสร้างอำนาจ โครงสร้างบทบาทและค่านิยมครอบครัว สำหรับหน้าที่ครอบครัวจะศึกษาถึงองค์ประกอบย่อย คือหน้าที่ด้านความรัก ความเอาใจใส่ หน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูสมาชิก หน้าที่ในการดูแลสุขภาพ หน้าที่ในการจัดหาทรัพยากรทางเศรษฐกิจ หน้าที่ในการผลิตสมาชิกใหม่

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างครอบครัว (Family Structure) โครงสร้างของครอบครัว หมายถึง การจัดระบบระเบียบของระบบย่อยและความสัมพันธ์ของระบบย่อย ทั้งภายในครอบครัว และภายนอกครอบครัว เพื่อช่วยสนับสนุนเอื้ออำนวยให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ทั้งต่อตนเอง และต่อสังคม

โครงสร้างบทบาท (Role Structure) บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกตามสถานภาพ หรือตำแหน่งของบุคคลในสังคม โดยแสดงพฤติกรรมตามบรรทัดฐานและความคาดหวังของสังคม (Friedman, 2003) การแสดงบทบาทของแต่ละบุคคล จะขึ้นกับสถานภาพหรือตำแหน่ง ของบุคคลนั้นๆ โดยมีหลายบทบาทที่จะต้องแสดงออกตามประเพณีวัฒนธรรม บรรทัดฐาน และความคาดหวังของสังคม ในการแสดงบทบาทหรือพฤติกรรมตามบทบาท ช่วยให้เกิดความมั่นคงหรือความสมดุลของครอบครัวอาจพบว่าเป็นวิธีการในการปรับตัวของครอบครัวเพื่อให้เกิดความผาสุกในครอบครัว ซึ่งมักจะขึ้นกับสถานการณ์ของครอบครัว

ค่านิยม (Values) ของสังคม หมายถึง สิ่งที่คนสนใจ สิ่งที่คนปรารถนาจะได้ ปรารถนาจะเป็นหรือกลับกลายมาเป็น สิ่งที่คนถือว่าเป็นสิ่งบังคับต้องทำต้องปฏิบัติเป็นสิ่งที่คนบูชายกย่องและมีความสุขที่จะได้เห็น ได้ฟัง ได้เป็นเจ้าของ ค่านิยมของสังคมจึงเป็นวิธีการจัดรูปความประพฤติ ที่มีความหมายต่อบุคคลและเป็นแบบฉบับของความคิด ที่ฝังแน่นสำหรับยึดถือในการปฏิบัติตัวของคนในสังคม เมื่อนำโครงสร้างอำนาจ โครงสร้างบทบาท ระบบค่านิยม กระบวนการสื่อสารในครอบครัวแล้วจะทำให้เห็น โครงสร้างครอบครัวชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นครอบครัวที่ดี จึงจำเป็นต้องมีโครงสร้างทางบทบาทที่ชัดเจน (Friedman, 2003)

3.4 แนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ครอบครัว

หน้าที่ครอบครัวส่วนใหญ่จะตอบสนองความต้องการด้านร่างกายจิตใจของสมาชิกและสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ หน้าที่ครอบครัวจึงเป็นกิจกรรม ที่สมาชิกในครอบครัวต้องร่วมกันทำเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการอยู่รอดของครอบครัว หน้าที่ของครอบครัวมีความเกี่ยวเนื่องกันกับโครงสร้างครอบครัว การปฏิบัติหน้าที่ที่ดีหรือไม่เป็นผลมาจากลักษณะโครงสร้างครอบครัว (Friedman, 1992; รุจา ภูไพบูลย์, 2536) หน้าที่ของครอบครัว (Friedman, 1992) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ครอบครัว ไว้ว่า เป็นงานที่พึงปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกในครอบครัว ซึ่งแสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สอดคล้องกับหน้าที่ของครอบครัว เป็นกิจกรรมที่สมาชิกครอบครัว ควรปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสมดุล ความสุข ในครอบครัวหรือคุณภาพชีวิตของครอบครัว ซึ่งสรุปการทำหน้าที่พื้นฐานของครอบครัวที่สำคัญ5 ด้านดังนี้ (จินตนา วัชรสินธุ์, 2548) 1) หน้าที่ด้านความรักความเอาใจใส่ เป็นหน้าที่พื้นฐานที่สำคัญของครอบครัว ที่ต้องตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ จิตใจ และจิตวิญญาณซึ่งแสดงออกด้วยการให้ความรัก ความอบอุ่น ความเอาใจใส่และช่วยเหลือแก่สมาชิกครอบครัว มีผลให้สมาชิกครอบครัวรู้สึกถึงความรัก ความอบอุ่น รู้สึกได้รับการยอมรับเป็นบุคคลสำคัญของครอบครัว รู้สึกไม่ถูกทอดทิ้ง รู้สึกมั่นคงปลอดภัย สมาชิกมีความผูกพันกัน โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีบุคลิกภาพและการแสดงออกของพฤติกรรมที่เหมาะสม มั่นคง และรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) ซึ่งพบว่าลักษณะครอบครัวอบอุ่นนั้นต้อง ประกอบไปด้วยคนในครัวเรือน มีโอกาสอยู่พร้อมหน้ากัน พ่อ แม่ ลูก หรือญาติพี่น้องที่อาศัยอยู่ประจำในครัวเรือน ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น รับประทานอาหารด้วยกัน ใช้เวลาพูดคุยกัน พักผ่อนหย่อนใจด้วยกัน ดูหรือฟังความบันเทิงด้วยกัน เล่นกีฬาด้วยกัน ร่วมกันปรับปรุงที่อยู่อาศัย มีความเคารพนับถือกัน (สำนักงานกิจสตรีสาร, 2548) ในทางตรงกันข้ามหากสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะสตรีไม่ได้อยู่ดูแลครอบครัวจากการเคลื่อนย้ายอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น พบว่าสัมพันธภาพในครอบครัวและเครือข่ายลดลงและครอบครัวขาดความอบอุ่น (ซัด สีฮ้วน, 2545) 2) หน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู หน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้มีคุณภาพของสังคม 3) หน้าที่ในการดูแลสุขภาพ เป็นหน้าที่โดยตรงของครอบครัวในการดูแลสุขภาพสมาชิกทั้งภาวะสุขภาพปกติและเบี่ยงเบนทาง ดังนั้นหน้าที่ในการดูแลสุขภาพครอบครัวในการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการประเมินถึงการปฏิบัติของครอบครัวต่อสมาชิก ในครอบครัวครอบคลุมวิถีการดำเนินชีวิต ได้แก่ ดูแลสุขภาพสมาชิกทั้งภาวะสุขภาพปกติ และเบี่ยงเบน ไปให้ความสำคัญต่อภาวะสุขภาพ4) หน้าที่ในการผลิตสมาชิกใหม่ เป็นหน้าที่พื้นฐานของครอบครัวที่ประกอบไปด้วย สมาชิกที่ผูกพันทางกฎหมายและสายโลหิต ดังนั้นครอบครัวต้องสมาชิกใหม่เพื่อสืบเชื้อสาย ให้มีผู้สืบสกุล มีการวางแผนครอบครัวอย่าง

5) หน้าที่ในการให้ตำแหน่งทางสังคม เมื่อครอบครัวให้กำเนิดบุตรขึ้นมาแล้วจะต้องให้ตำแหน่งทางสังคมแก่สมาชิกทันที ไม่ว่าจะเป็น เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ สัญชาติ ศาสนา ลักษณะทางชีวภาพ ครอบครัวจะต้องมีหน้าที่ ความรับผิดชอบจัดหา สิ่งที่เป็นพื้นฐาน ในการอบรมเลี้ยงดู จัดประสบการณ์การเรียนรู้ ให้การศึกษาเพื่อการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข 6) หน้าที่ในการจัดการทางเศรษฐกิจ ครอบครัวมีหน้าที่ในการหารายได้ เพื่อนำมาจัดหาสิ่งต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของสมาชิกครอบครัว (พินภา สุตรา, 2541)

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎีการทำหน้าที่ของครอบครัวตามที่กล่าวมาพบว่าเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตครอบครัว ของสตรีแรงงานนอกระบบเย็บผ้าโหล ทำให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับครอบครัว สามารถทราบถึงปัญหาตลอดจนคุณภาพชีวิตครอบครัว การออกแบบการปฏิบัติการพยาบาลให้กับครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป องค์ประกอบและหน้าที่ของครอบครัวที่เฉพาะเจาะจง ในแต่ละครอบครัว ที่เข้าไปประเมินรวมถึงบทบาทหน้าที่ การสื่อสาร อำนาจ คุณค่าวัฒนธรรม และจิตวิญญาณของครอบครัวต้องเข้าใจ ตามมุมมองและความเชื่อของครอบครัว ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของการทำหน้าที่ในครอบครัว หมายถึงการตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม จิตวิญญาณ ในครอบครัวที่ตนเองอาศัยอยู่ เป็นกิจกรรม ที่สมาชิกในครอบครัวต้องร่วมกันทำ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการอยู่รอดของครอบครัวหน้าที่ของครอบครัว มีความเกี่ยวข้องกับโครงสร้างครอบครัวและบทบาทของสมาชิกทุกคน ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตครอบครัวต่อไป และในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตครอบครัว (Family Quality of Life) หมายถึง การรับรู้ ความรู้สึกถึงความอยู่ดีมีสุข ความผาสุกของครอบครัวที่ดำรงอยู่ที่มีสภาวะองค์รวมในด้าน 1) กายภาพ 2) จิตอารมณ์สังคมและจิตวิญญาณ 3) แหล่งประโยชน์สนับสนุน และ 4) การทำหน้าที่ของครอบครัวที่พึงประสงค์ได้ตามการรับรู้ของสตรีผู้เป็นแรงงานนอกระบบเป็นผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

4. แนวคิดเกี่ยวกับแรงงานนอกระบบ งานนอกระบบกลุ่มเย็บผ้าโหล

4.1 วิวัฒนาการของแรงงานนอกระบบกลุ่มเย็บผ้าโหล

ในยุคสมัยที่ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยมีการแข่งขันในด้านเศรษฐกิจ รูปแบบการค้าเป็นแบบเสรีมากขึ้นและมีรุนแรงเพิ่มขึ้น รวมทั้งการพัฒนาในด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ซึ่งทำให้การติดต่อกันทั่วโลกสามารถทำได้โดยง่าย ทำให้ผู้ผลิตพยายามลดต้นทุนการผลิตเพื่อสามารถแข่งขันกันในตลาดโลกได้ พบว่ามีผู้ผลิตจำนวนมากได้หันมาใช้แรงงานนอกระบบเพื่อลดต้นทุนการผลิต ประกอบกับภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เป็นผลให้มีการปลดพนักงานจำนวนมาก

ออก แรงงานเหล่านี้บางส่วน ได้หันมาทำงานในระบบเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการหรือเศรษฐกิจนอกระบบ ซึ่งเป็นเศรษฐกิจระบบหนึ่งในยุคโลกาภิวัตน์ที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วทั่วโลกพร้อมๆกับการพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยีด้านต่างๆ จึงทำให้จำนวนแรงงานที่อยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบเพิ่มจำนวนมากขึ้น (ธวัชชัย อูราสุข, 2551) นอกจากนี้แล้วยังมีปัจจัยอื่นๆ อีกที่ทำให้แรงงานนอกระบบเพิ่มจำนวนขึ้น ได้แก่รูปแบบการจ้างงานที่มีความซับซ้อนและมีความยืดหยุ่นมากขึ้นในกระบวนการจ้างงานเช่น การจ่ายค่าจ้างรายวัน รายเหมา เวลาการทำงานและสถานที่ทำงานที่ทำให้ยากต่อการกำหนดสภาพลูกจ้าง นายจ้าง เป็นเหตุให้แรงงานหรือคนทำงานอยู่ในระบบการจ้างงานลักษณะไม่ได้รับการคุ้มครอง ในฐานะลูกจ้างตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องระบบรับเหมาช่วงผลิตเป็นระบบที่ถูกนำมาใช้เพื่อลดต้นทุนการผลิตของผู้ผลิต โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลดค่าจ้างและสวัสดิการ เพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน สำหรับปริมาณของแรงงานที่เป็นรับเหมาช่วง สำหรับประเทศไทยนั้นการจ้างงานนอกระบบ โดยผู้รับจ้างเองงานไปทำที่บ้านกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วและสามารถดึงแรงงานหญิงเข้าสู่การจ้างงานนอกระบบแบบนี้จำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตในอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้า เครื่องหนัง แหวน อุปกรณ์ไฟฟ้าและการทำดอกไม้ประดิษฐ์ (วินัย ลู่วิโรจน์, 2551) งานเย็บผ้าโพลเป็นอีกงานหนึ่งที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วมากในภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ในปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมา ผู้ประกอบการไม่สามารถหาตลาดจำหน่ายสินค้าได้ ได้รับผลกระทบจากภายนอกเป็นอย่างมาก ผู้ประกอบกิจการหลายคนได้เลิกกิจการไป ส่วนที่เหลือก็มีการผลิตน้อยลง การจ้างงานรูปแบบใหม่จึงเกิดขึ้นในหมู่บ้าน คือการรับงานมาทำที่บ้าน โดยแรงงานเย็บผ้าโพลหลายคนสามารถติดต่อโรงงานเดิมหรือร้านตัดเย็บเสื้อผ้าที่จ้างงานนอก นำผ้าพร้อมวัสดุต่างๆ ที่ออกแบบและตัดเรียบร้อยแล้วมาส่งให้แรงงานทำการเย็บถึงบ้านเรือน โดยมีข้อตกลงและการจัดการในรูปแบบต่างๆ กับแรงงานแต่ละคนกลุ่มแรงงานที่รับงานมาทำที่บ้าน ส่วนใหญ่ผ้าโพลจะนำเข้ามาจากโรงงานหรือผู้ประกอบการทุกวันหรือทุก 7-15 วัน ส่งผ้ามากับรถโดยสารประจำทางหรือส่งเองผ่านหัวหน้ากลุ่ม ราคาค่าแรงอุปกรณ์การเย็บ เช่น ด้าย กระจุกม ชิป วันเวลา การส่งมอบงาน รับงาน ผู้ประกอบการหรือผู้ว่าจ้างจะเป็นคนกำหนดทั้งสิ้นเป็นรูปแบบที่แรงงาน สามารถดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน ประกอบภารกิจต่างๆควบคู่ไปด้วยได้การบริหารจัดการต่างๆ อยู่บนความพึงพอใจของตนเองเป็นสำคัญ การรับงานขึ้นกับความถนัดและความสามารถของแรงงานแต่ละคน (สุวิทย์ อินนามมา, 2550)

4.2 ความหมายของแรงงานนอกระบบสตรีเย็บผ้าโพล

งานเย็บผ้าโพลเป็นงานฝีมือมีรูปแบบของการรับงานมาทำที่บ้านอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้ประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นสตรี ทำคนเดียว หรือมีสมาชิกทำร่วมด้วยเป็นการรวมกลุ่มกันทำ

ประมาณ 3-5 คน รับผิดชอบวัสดุต่างๆ ที่ออกแบบและตัดเรียบร้อยแล้วจากโรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า หรือผู้ประกอบการที่ “จ่ายงานนอก” มาทำที่บ้านของตนเอง นอกจากนั้น ยังมีผู้ประกอบการตัดเย็บเสื้อผ้าจากภายนอกชุมชน ได้นำผ้าและวัสดุตัดเย็บมาส่งให้แรงงานทำการเย็บถึงบ้านเรือน โดยมีข้อตกลงและการจัดการในรูปแบบต่างๆ กับแรงงานขึ้นอยู่กับผู้ว่าจ้างหรือผู้ประกอบการ กำหนดเอง (นิรชา แสนกันคำ, 2548; สุวิทย์ อินนามมา, 2550) ไม่มีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล ส่วนใหญ่ใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ไม่ได้รับการคุ้มครองในเรื่องความปลอดภัยในการทำงาน ไม่เป็นลูกจ้างตามกฎหมายไม่ได้รับความคุ้มครองแรงงาน ดังนั้นในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายแรงงานนอกระบบกลุ่มเย็บเสื้อผ้าโหล (**Informal Sector Group Needlewomen**) หมายถึง แรงงานนอกระบบภาคการผลิต เป็นผู้หาเลี้ยงชีพหรือรายได้ด้วยการรับเสื้อผ้าโหล โดยจะรับงานไปเย็บที่บ้านผู้รับเหมาหรือที่บ้านตัวเอง ลักษณะงานที่ทำงานแตกต่างกันออกไป เช่น เย็บประกอบเป็นตัวเสื้อหรือกางเกง เย็บหัวกระโปรง ดีเกร็ด เป็นต้น ค่าตอบแทนจะได้รับตามปริมาณงานในอัตรารายชิ้นเมื่องานเสร็จตามข้อตกลง และแรงงานนอกระบบกลุ่มนี้ยังไม่ได้รับการคุ้มครองในระบบการประกันสังคม

4.3 ความหมายของแรงงานนอกระบบ (Informal Sector)

แรงงานนอกระบบ เป็นแรงงานที่ทำในสาขาเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการหรือในสาขานอกระบบ เป็นแรงงานที่ทำงานอิสระ เป็นแรงงานที่ไม่ได้รับการคุ้มครองในระบบการประกันสังคม ได้แก่ คนงานที่ทำงานไม่เต็มเวลา (Part-Time Worker) คนงานที่รับงานไปทำที่บ้าน (Home-Base Worker) คนงานที่ทำงานแบบเหมาช่วง (Sub-Contract Worker) คนงานที่ทำงานระยะสั้น (Short-Time Worker) เป็นผู้รับงานไปทำที่บ้าน ประกอบอาชีพอิสระขนาดเล็ก และผู้ประกอบการขนาดย่อย (เกษราวัลย์ นิลวรางกูร และคณะ, 2550; ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2549) ได้รับค่าตอบแทนในการทำงานไม่แน่นอน ไม่ได้รับความคุ้มครองแรงงาน ไม่เป็นลูกจ้างตามกฎหมาย มีงานทำไม่แน่นอนมั่นคง ไม่มีการทำสัญญาจ้างงาน ไม่มีโอกาสที่จะเรียกร้องสิทธิใดๆ ได้ และไม่มีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล (สุรินทร กลัมพากร, 2545; วิจิตร รวิวงศ์ และคณะ, 2551)

จะเห็นว่าแรงงานนอกระบบมีความหมายกว้างขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่ทำ สถานที่ที่รับงานไปทำแต่สิ่งๆ ที่เหมือนกันก็คือเป็นแรงงาน ที่ไม่มีกฎระเบียบกฎหมายคุ้มครองหรือแรงงานเหล่านี้ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายไม่เท่าเทียมกัน ส่งผลไม่ได้รับสวัสดิการที่ควรจะได้เป็นค่าตอบแทนเหมือนกับที่แรงงานในระบบได้รับและแรงงานนอกระบบสตรีเย็บเสื้อผ้าโหลก็จัดอยู่ในกลุ่มที่ไม่ได้รับสวัสดิการคุ้มครองใดๆ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คุณภาพชีวิตครอบครัวขาดหายไปเมื่อเกิดเจ็บป่วย หรือได้รับอุบัติเหตุขณะปฏิบัติงาน จะส่งผลต่อรายได้ที่ต้องเลี้ยงดูครอบครัวลดลง และต้องนำรายได้ส่วนหนึ่งมาดูแลรักษาตนเอง อีกทั้งภาระบทบาททั้งในบ้านและ

นอกจากนี้ต้องบอกพร้อมไป สิ่งเหล่านี้ล้วนเชื่อมโยง เป็นห่วงโซ่กันไปซึ่งเกิดจากปัญหาหลักนั้น คือการไม่ได้รับสวัสดิการหรือการคุ้มครองจากกฎหมายและถือเป็นข้อดีของแรงงานนอกระบบ ที่ถูกตีตราไว้ (สัญญา ฉายสุวรรณ, 2546; วิจิตร รวิวงศ์ และคณะ, 2551) ดังนั้นในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของแรงงานนอกระบบ (Informal Sector) หมายถึง ผู้หาเลี้ยงชีพหรือรายได้ ด้วยการทำงานอิสระ หรือเป็นแรงงานที่ไม่ได้รับการคุ้มครองในระบบการประกันสังคม เป็นแรงงานรายวัน หรือ รายเดือน เมื่อไม่ทำงานจะไม่ได้ค่าตอบแทน อาจเป็นแรงงานที่ทำงานไม่เต็มเวลา แรงงานที่รับงานไปทำที่บ้านตนเอง แรงงานที่ทำงานแบบเหมาช่วง แรงงานที่ทำงานแบบชั่วคราวระยะสั้น ในที่นี้ผู้วิจัยศึกษากลุ่มครอบครัวสตรีเย็บผ้าโหลที่บ้านซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มแรงงานนอกระบบ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของครอบครัวแรงงานนอกระบบ (Informal Sector Family) หมายถึง ครอบครัวที่มีการยังชีพหลัก หรือ รายได้หลักได้จากการทำงานนอกระบบ คือ กลุ่มครอบครัวสตรีเย็บผ้าโหลที่บ้าน

4.4 สภาพปัญหาของการจ้างงานนอกระบบ การคุ้มครองและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับงานไปทำที่บ้าน

จากการประมวลการรับงานไปทำที่บ้าน พบว่าปัญหาที่สำคัญของการรับงานไปทำที่บ้านได้แก่ ได้รับค่าตอบแทนไม่เป็นธรรม มีชั่วโมงการทำงานติดต่อกันยาวนานมาก ด้อยโอกาสที่จะได้รับประกันสังคมสวัสดิการและผลประโยชน์อื่นๆ มีปัญหาสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน ปัญหาขาดแคลนแรงงาน ขาดแคลนเงินทุน สุขภาพไม่ดี วัสดุอุปกรณ์มีราคาแพงขึ้น สำหรับความช่วยเหลือที่ผู้รับงานต้องการนั้นต้องการ การมีงานมาให้ทำอย่างต่อเนื่อง ให้ความคุ้มครองเรื่องค่าตอบแทนของแรงงาน รวมทั้งการสนับสนุนให้จัดตั้งกลุ่มผู้รับงานแก้ไขกฎหมายแรงงานที่ไม่ชัดเจน จัดสวัสดิการสนับสนุน มีหลักประกันที่มั่นคง ส่งเสริมพัฒนาเพื่อยกระดับฝีมือ (สมชาย กลิ่นจันทร์, 2543) ปัญหาของแรงงานนอกระบบที่รับงานไปทำที่บ้าน มีทั้งด้านค่าตอบแทนที่ไม่เป็นธรรม มีชั่วโมง ปัญหาสุขภาพและการไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายแรงงาน ไม่เป็นลูกจ้างตามกฎหมาย การมีงานทำที่ไม่มั่นคง สภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมกับงาน ไม่ได้รับสวัสดิการต่างๆเหมือนกับที่แรงงานในระบบได้รับ ซึ่งถือเป็นข้อดีเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานในระบบ ที่ส่งผลให้ได้ค่าตอบแทนต่ำและมีชั่วโมงการทำงานที่เพิ่มขึ้น จึงจะได้ค่าแรงเพิ่มขึ้น จากปัจจัยนี้เองจะส่งผลเสียต่อสุขภาพของแรงงานนอกระบบได้จากการทำโหมงานหนักไม่ได้หยุดพักเพื่อจะได้ค่าตอบแทนที่มากขึ้น (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2549) องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization) ได้ระบุว่า “การคุ้มครองทางสังคม” จากแนวคิดระบบการคุ้มครองทางสังคม ระบบการคุ้มครองทางสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบ ในประเทศไทย จำแนกได้เป็นระบบการคุ้มครองทางสังคมที่ดำเนินการโดยรัฐการ

คุ้มครองพื้นฐานเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานในระบบ ในการสร้างความคุ้มครองทางสังคมและส่งเสริมคุณภาพชีวิต ที่ส่งผลต่อแรงงานนอกระบบ จำแนกได้เป็น 2 ระดับ ในระดับแรกเป็นการให้ความคุ้มครองในฐานะที่เป็นพลเมือง ซึ่งปรากฏในมาตรการแก้ไขปัญหาความยากจน ในระดับที่สองเป็นการให้ความคุ้มครองในฐานะที่เป็นแรงงานที่จำแนกเช่นนี้มีเหตุผลสำคัญสองประการ คือ แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ถูกมองว่าเป็นแรงงานด้อยโอกาส มีการศึกษาต่ำ ฐานะยากจน เป็นกลุ่มเป้าหมายที่รัฐต้องให้การดูแลเป็นพิเศษ กฎหมายหลักที่ให้ความคุ้มครองขั้นพื้นฐาน ประกอบไปด้วย พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ซึ่งมุ่งให้ความสำคัญแก่การจัดสวัสดิการแรงงานนอกระบบ ในฐานะที่เป็นประชาชนที่พึงได้รับการดูแลด้านสวัสดิการการคุ้มครองทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การคุ้มครองแรงงาน การส่งเสริมความปลอดภัยในการทำงาน การพัฒนาฝีมือแรงงาน การสนับสนุนด้านทุนการสนับสนุนการรวมกลุ่มเนื่องจากแรงงานนอกระบบกลุ่มเย็บเสื้อผ้าโหลเป็นแรงงานนอกระบบที่จัดอยู่ในกลุ่มผู้รับงานมาทำที่บ้านในภาคการผลิต ซึ่งมีกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานที่รับงานไปทำที่บ้าน ตามที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกันแล้ว ให้นายจ้างและลูกจ้างในงานที่รับไปทำที่บ้านปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ในมาตราที่กำหนดไว้ดังนี้ “งานที่รับไปทำที่บ้าน” หมายความว่า งานที่ลูกจ้างรับจากนายจ้างไปผลิต ประกอบ บรรจุ ซ่อม หรือแปรรูปสิ่งของ ซึ่งจะต้องเป็นการทำงานในบ้านของลูกจ้างเอง หรือสถานที่อื่นที่มีใช้สถานประกอบการของนายจ้างตามที่ได้ตกลงกัน ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับค่าจ้างเป็นการตอบแทนการทำงาน ต้องเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดหรือทั้งหมดในกระบวนการผลิต หรือธุรกิจในความรับผิดชอบของนายจ้าง นอกจากนี้มีรูปแบบการจ่ายผลตอบแทนในการทำงานทางอ้อมแก่พนักงาน โดยที่นายจ้างมีความคาดหวังถึงการเพิ่มผลผลิต และการจรรงักกคิของพนักงานต่อองค์กร และรูปแบบสวัสดิการที่ดีจะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน ได้แก่ เงินสะสม เงินบำเหน็จ การประกันชีวิต หมู่ การรักษาพยาบาล เงินช่วยเหลือกรณีพนักงานเสียชีวิตหรือทุพพลภาพ การจ่ายค่าจ้างในระหว่างลาป่วย เงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัย เงินกู้ฉุกเฉิน ผลประโยชน์ที่ได้รับในเวลาที่ไม่ได้ทำงาน สวัสดิการประเภทนี้ ได้แก่ วันหยุดประจำปี วันหยุดพักผ่อนประจำปี วันหยุดประเพณี วันลาภิก วันลาอุปสมบท บริการด้านการจัดกิจกรรม เช่น การท่องเที่ยว การจัดงานรื่นเริง (สมพจน์ กวางแก้ว, 2547) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของสวัสดิการ (Welfare) หมายถึง ความสะดวกสบายใดๆ ที่ลูกจ้างได้รับจากนายจ้างขณะปฏิบัติงานหรือนอกเวลาทำงาน เป็นผลให้ลูกจ้างมีความสุข ความพึงพอใจ ได้รับความปลอดภัยสุขภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์และมีหลักประกันของชีวิต หรือได้รับผลประโยชน์อื่นใดนอกเหนือจากค่าจ้างและเงินเดือนตามปกติที่ลูกจ้างพึงได้ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแรงงาน

5. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจในงาน

ทฤษฎีความพึงพอใจ (Satisfaction) Maynard W. Shelly. (1975) ได้กล่าวถึงทฤษฎีความพึงพอใจว่าเป็นความรู้สึกสองแบบของมนุษย์ คือความรู้สึกทางบวกและความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวกเป็นความรู้สึกที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดความสุข จะมีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกทางลบอื่น ๆ สิ่งหนึ่งที่จะทำให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจของมนุษย์ได้แก่ ทรัพยากร หรือสิ่งเร้า การวิเคราะห์ระบบความพึงพอใจ คือการศึกษาว่าทรัพยากรหรือสิ่งเร้า แบบใดเป็นสิ่งที่ต้องการที่จะทำให้เกิดความพอใจ และความสุขแก่มนุษย์ ความพอใจจะเกิดได้มากที่สุดเมื่อมีทรัพยากรทุกอย่างที่เป็นความต้องการครบถ้วนนอกจากนี้ (อุษณีย์ วรรณาลัย และคณะ, 2551) ได้กล่าวว่าการพึงพอใจ (satisfaction) เป็นความรู้สึก (feeling) ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งความรู้สึกพอใจจะเกิดขึ้นต่อเมื่อบุคคลนั้นได้รับในสิ่งที่ตนเองต้องการ ได้รับความสำเร็จตามความมุ่งหมาย หรือเป็นไปตามเป้าหมายที่ตนเองต้องการ ซึ่งระดับความพึงพอใจจะแตกต่างกันย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหรือองค์ประกอบที่ต่างกันแล้วแต่บุคคลความพึงพอใจของแต่ละบุคคลไม่มีวันสิ้นสุดเปลี่ยนแปลงได้เสมอตามกาลเวลาสภาพแวดล้อมบุคคลจึงมีโอกาสที่จะไม่พึงพอใจในสิ่งที่เคยพึงพอใจมาแล้ว

งานเย็บผ้าโหลเป็นงานฝีมืออีกประเภทหนึ่งในภาคการผลิตซึ่งมีความพึงพอใจในงานเข้ามาเกี่ยวข้องในการทำงาน จากการสืบค้นและทบทวนวรรณกรรมพบว่ายังไม่มีผู้ศึกษามาก่อน ผู้วิจัยจึงได้กล่าวถึงความพึงพอใจในงานในภาพรวม และประเด็นที่ใกล้เคียงดังต่อไปนี้ (รุ่งรัตน์ เหล่ารัศมีวิวัฒน์, 2552) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจในงาน หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลต่องานที่ทำอยู่เกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจเป็นสิ่งสำคัญมากและมีผลต่องานโดยตรงซึ่งจากการศึกษาวิจัยของ George Elton Mayo (1924-1932) ได้ศึกษาผลกระทบต่างๆของพนักงานในประเทศสหรัฐอเมริกา ทราบว่าความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานทุกคนทุกระดับมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพ ประสิทธิผลขององค์กรเป็นอย่างมาก ความพึงพอใจในงานเป็นผลรวมของทัศนคติต่างๆ ที่แสดงออกโดยผู้ปฏิบัติงาน ทัศนคติเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับงานที่ปฏิบัติและเกี่ยวข้องกับปัจจัยเช่น ค่าจ้าง ความมั่นคง สภาพการทำงาน โดยโอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้า การได้รับการยอมรับ อย่างไรก็ตาม Herzberg (1959 อ้างถึงใน ผาสุก สุมาลย์กุล, 2550) ได้ศึกษาทดลองเกี่ยวกับการจูงใจในการทำงานของวิศวกรในประเทศสหรัฐอเมริกา สรุปได้ว่าสาเหตุที่ทำให้วิศวกรและนักบัญชีเกิดความพึงพอใจและไม่พึงพอใจในการทำงานนั้นมีสององค์ประกอบคือ 1) องค์ประกอบกระตุ้น (Motivation Factors) หรือปัจจัยจูงใจมีลักษณะสัมพันธ์กับเรื่องของงานโดยตรง เป็นสิ่งที่จูงใจบุคคลให้มีความตั้งใจในการทำงานและเกิดความพอใจในการทำงาน ได้แก่ ความสำเร็จของงาน การได้รับการยอมรับนับถือ จากกลุ่มเพื่อน ผู้บังคับบัญชา หรือจากกลุ่มบุคคลอื่น ความรู้สึกที่ดีหรือไม่

ดีของบุคคลที่มีต่อลักษณะของงาน ความรับผิดชอบซึ่งเป็น ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการที่ได้รับ การมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ ๆ และมีอำนาจรับผิดชอบอย่างเต็มที่ ความก้าวหน้า ในตำแหน่งหน้าที่การงานการเปลี่ยนแปลงในสถานะหรือตำแหน่งของบุคลากรในองค์กร 2) องค์ประกอบค้ำจุน หรือปัจจัยค้ำจุน เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในการทำงานหรือ ส่วนประกอบของงาน ทำหน้าที่ป้องกันไม่ให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน กล่าวคือ หาก ขาดปัจจัยเหล่านี้จะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงานแต่แม้ว่าจะมีปัจจัยเหล่านี้อยู่ก็ไม่อาจ ยืนยันได้ว่าเป็นสิ่งจูงใจของผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ เงินเดือน โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต ในทักษะหรือวิชาชีพบุคคลได้รับสิ่งใหม่ๆ ในการเพิ่มพูนทักษะที่จะช่วยเอื้อต่อวิชาชีพ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สถานะของอาชีพ ลักษณะของงานหรือ สถานะที่เป็นองค์ประกอบทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกต่องาน ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน สถานภาพทางกายภาพที่เอื้อต่อความเป็นสุขในการทำงาน ความเป็นส่วนตัว สถานการณ์ ซึ่งลักษณะบางประการของงานส่งผลต่อชีวิตส่วนตัวในลักษณะของผลงานนั้นเป็นองค์ประกอบ หนึ่งที่ทำให้บุคคลมีความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งต่องาน ความมั่นคงในงาน ความรู้สึกของบุคคลที่มี ความมั่นคงของงานความมั่นคงในองค์กร วิธีการปกครอง ความรู้ความสามารถของผู้บังคับบัญชา ในการดำเนินงานหรือความยุติธรรมในการบริหารงาน นอกจากนี้ในการประเมินความพึงพอใจ ในงาน (Job Satisfaction) ระดับความพอใจของพนักงานถือว่าเป็นกิจกรรมหลักอย่างหนึ่งในชีวิต ความรู้สึกมีต่องานเป็นสิ่งที่แปรเปลี่ยนได้อยู่เสมอ เงื่อนไขการทำงานในปัจจุบันได้รับเงื่อนไขการ ทำงานต่างๆ เหล่านี้แล้วจะมีความพอใจกับงานที่ตนเองทำอยู่ ความคาดหวังของแต่ละคนแตกต่างกันความแตกต่างเหล่านี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และระดับความต้องการของแต่ละคนความพึงพอใจ ในงานเกี่ยวข้องกับความรู้สึกทางด้านบวกและด้านลบซึ่งมาจากความต้องการความสำเร็จของการทำงานในชีวิตประจำวัน ปัจจัยส่วนบุคคลสามารถที่จะชักจูงใจให้เกิดความความพึงพอใจในการ ทำงาน ปัจจัยเหล่านี้คือ อายุ สุขภาพ ประสบการณ์ในการทำงาน ความคงที่ของอารมณ์ สถานภาพ ทางสังคม กิจกรรมพิเศษ ความสัมพันธ์ในครอบครัวและสังคม นอกเหนือจากนี้คือ แรงจูงใจ และ ความปรารถนา และความพึงพอใจในการทำงานซึ่งมีผลในทัศนคติในการทำงาน สำหรับตัว พนักงานบางคนที่มีความพึงพอใจในงานคือ การมีเสถียรภาพ การทำงานที่ยาวนานมั่นคง ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของงานนั้นๆ การเปลี่ยนสถานภาพในงาน สภาพการทำงาน การจ่ายค่าตอบแทน สิ่งเหล่านี้จะโน้มน้าวความพึงพอใจ และความไม่พึงพอใจ สามารถผันแปรไปตามกาลเวลาและ พฤติกรรมได้ มีหลายสาเหตุซึ่งบางสาเหตุอาจจะไม่เกี่ยวข้องกับความสุขในงานก็ได้ อาจจะเป็น ปัจจัยภายนอก เช่น ในเรื่องของการเดินทางหรือปัญหาเรื่องครอบครัวและมีความสุขหรือรักใน งานที่ทำเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย (พร้อมบุญ พานิชภักดิ์, 2552) ได้กล่าวถึงความพึงพอใจในอาชีพเย็บ

ผ้าโหลของสตรีกลุ่มแม่บ้าน ในอำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ มีแรงจูงใจจากต้องการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว โดยเฉพาะสตรีที่มีลูกและมีอายุมากแล้ว การสร้างรายได้จากการเย็บผ้าโหลเพื่อยังชีพในบ้านเกิดและได้เลี้ยงลูกดูแลครอบครัวควบคู่ไปด้วยถือเป็นความสำเร็จและความภูมิใจ โดยหวังว่าสามารถเพิ่มคุณภาพชีวิตให้คนในครอบครัวได้โดยไม่ต้องพลัดพรากจากกันมีครอบครัวที่อบอุ่น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าความพึงพอใจในงานอาชีพนั้นเป็นความรู้สึกรู้สึกของผู้ปฏิบัติงานที่มีต่องานที่ทำอยู่และขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ ความคาดหวังสถานะของแต่ละบุคคลแตกต่างกันไป ดังนั้นในการศึกษาคุณภาพชีวิตครอบครัวกับความพึงพอใจต่ออาชีพเย็บผ้าโหลและความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจต่ออาชีพเย็บผ้าโหลกับคุณภาพชีวิตครอบครัวตามการรับรู้ของสตรีเย็บผ้าโหลในจังหวัดยโสธรครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของความพึงพอใจต่ออาชีพเย็บผ้าโหล (Satisfaction of Cloth Making Work) หมายถึง ความรู้สึกและทัศนคติของสตรีเย็บผ้าโหลที่มีต่อสภาพแวดล้อมด้านต่างๆ รวมไปถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในอาชีพเย็บผ้าโหลที่รับงานมาทำที่บ้าน โดยปัจจัยเหล่านี้สามารถตอบสนองความต้องการของสตรีเย็บผ้าโหลได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ

5.1 การวัดความพึงพอใจในงาน (Measuring Job Satisfaction) วิธีการที่ใช้วัดทัศนคติของพนักงานคือการใช้แบบสอบถาม โดยที่ไม่ต้องลงชื่อของพนักงานในแบบสอบถามแบบสำรวจที่นิยมใช้มี 2 แบบ คือ 1) แบบดัชนีรายละเอียดของงานหรือแบบบรรยาย (Job Descriptive Index หรือ JDI) เป็นเครื่องมือที่นิยมใช้แพร่หลายที่สุด ใช้วัดความพึงพอใจในการทำงาน 5 ด้าน ได้แก่ค่าจ้าง ความก้าวหน้าในงาน ผู้บังคับบัญชา ความพึงพอใจในตัวเอง และเพื่อนร่วมงาน 2) แบบสอบถามความพึงพอใจมินเนโซต้า (Minnesota Satisfaction Questionnaire หรือ MSQ) สร้างขึ้นโดยหลักการและเหตุผลใช้สำรวจความพึงพอใจและไม่พึงพอใจในระดับต่างๆจากมากที่สุดไปสู่น้อยสุดครอบคลุมงานกว่า 20 ประเภท ประกอบด้วยความก้าวหน้าในงาน ความมีอิสระ การจัดการเข้าใจ สถานภาพทางสังคม และสถานภาพการทำงาน บางครั้งในการสัมภาษณ์ในแต่ละบุคคลก็ใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์กล่าวในลักษณะที่เกี่ยวกับหัวหน้างาน ผู้ควบคุมดูแลหรือสัมภาษณ์จากฝ่ายบุคคลขององค์กรหรือแผนก (สมศักดิ์ คงเที่ยง และอัญชลี โพธิ์ทอง, 2542)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการวัดความพึงพอใจเป็นสิ่งสำคัญเพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของผู้ปฏิบัติงานและเป็นสิ่งสะท้อนถึงผลลัพธ์ของการทำงานได้ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ จำนวน 19 ข้อ ในการวัดความพึงพอใจในงานอาชีพเย็บผ้าโหล ซึ่งประกอบไปด้วย ระดับความพึงพอใจ ความคาดหวัง ปัญหาด้านสุขภาพ

และความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน ตลอดจนความต้องการรับสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ต่างๆ ปัญหาอุปสรรคอื่นๆในงานอาชีพเย็บผ้าโหล และรูปแบบที่ดีจะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว แรงงานนอกระบบสตรีเย็บผ้าโหลต่อไป

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมชาย กลิ่นจันทร์ (2543) ได้ศึกษาสภาพปัญหาแรงงานชาวอำเภอแก้งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า มีสภาพหรือลักษณะการทำงานแตกต่างกัน 5 ประเภท ปัญหาแรงงานผู้รับงานไปทำที่บ้าน คือ ไม่เป็นลูกจ้างตามกฎหมาย มีงานทำไม่แน่นอนมั่นคง สิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสมกับการทำงาน ค่าจ้างหรือค่าตอบแทน ปัญหาในภาพรวมของแรงงานทุกภาค คือ ปัญหาของแรงงานในระบบและนอกระบบ ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายไม่เท่าเทียมกัน

เทียนทอง อัสวะธีรางกูร (2545) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและแรงงานอีสานในโรงงานอุตสาหกรรม 22 แห่ง บริเวณเมืองใหม่ บางพลี กิ่งอำเภอเสาชิง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า แรงงานอีสานส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ในห้องเช่าอาคาร ไม่ค่อยมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อยู่กับมลภาวะเป็นพิษจากโรงงานรวมทั้งอาชญากรรมหลายรูปแบบ เคยประสบอุบัติเหตุ เครื่องจักรและแพ้สารเคมี มีปัญหาสายตาดจากการเพ่งดูงานตลอด

ซัด สีอ่อน (2545) ได้ศึกษาปัญหาของสตรีจากการเคลื่อนย้ายแรงงาน:กรณีศึกษาบ้านนาวิ ตำบลศรีวิชัย อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า สตรีบ้านนาวิส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก สาเหตุของการเคลื่อนย้ายแรงงานหญิง มาจากความยากจนอพยพไปทำงานที่กรุงเทพมหานครมากที่สุด อพยพไปทำงานหาบเร่ขายข้าวหมาก ปัญหาที่พบในการเคลื่อนย้ายไปทำงาน คือ ครอบครัวขาดความอบอุ่นพบมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ค่าเช่าพักอาศัยมีราคาสูงขาดความปลอดภัยในการทำงาน ปัญหาการปรับตัวเข้ากับเวลาทำงาน

สุวิน ทองสุข (2546) ได้ศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานี. ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ข้าราชการครูเพศชายมีความพึงพอใจมากกว่าข้าราชการครูเพศหญิง

สัจชัย ฉายสุวรรณ, (2546) ได้ศึกษามาตรการคุ้มครองแรงงานผู้รับงานไปทำที่บ้าน เฉพาะกรณีกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าโหล จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าไม่มีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลต้องจ่ายเงินค่ารักษาเองโดยใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ไม่ได้รับการคุ้มครองในเรื่องความปลอดภัยในการทำงาน

สมพจน์ กวางแก้ว (2547) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานหญิง ในอุตสาหกรรมตัดเสื้อผ้าในจังหวัดอุดรธานีในสถานการณ์ปัจจุบัน ผลของการวิจัยพบว่า มีคุณภาพชีวิตทั่วไปในภาพรวม อยู่ในระดับสูง มีระดับคุณภาพชีวิตเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงาน ในขณะที่ปัจจัยด้านสายงาน พบว่าระดับตำแหน่งที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงาน

สุภาณี เกษมสันต์ (2547) ได้ศึกษาภาวะเครียดของแรงงานสตรีที่รับงานมาทำ ที่บ้านในเขตภาคเหนือ โดยศึกษาภาวะความเครียดที่เกิดจากการรับงานมาที่บ้าน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลด้านงาน ปัจจัยด้านแหล่งสนับสนุนทางสังคมตลอดจนวิธีการแก้ไขเมื่อเกิดภาวะเครียดกับระดับภาวะเครียดที่เกิดขึ้น โดยศึกษาจากแรงงานสตรีที่รับงานมาทำที่บ้าน 4 ประเภท ได้แก่ งานทอผ้า และศิลปะประดิษฐ์ งานและสลักและจักสาน งานเย็บผ้าโหล งานถนอมและแปรรูปอาหาร ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 230 คน ผลการศึกษาพบว่า แรงงานสตรีที่รับงานมาทำที่บ้าน สมรสแล้ว ส่วนใหญ่มีรายได้ไม่พอใช้ ไม่มีโรคประจำตัว เกือบครึ่งหนึ่ง มีระดับภาวะเครียดสูงกว่าปกติเล็กน้อย วิธีการแก้ไขเมื่อเกิดภาวะเครียด ที่แรงงานสตรีนิยมใช้ คือ การมองโลกในแง่ดี การพึ่งตนเอง การเผชิญปัญหา และการอาศัยแหล่งช่วยเหลือ ได้แก่ การทำบุญ เข้าวัด ผลการทดสอบความสัมพันธ์พบว่า สถานภาพสมรส ลักษณะที่ต้องเดินในระหว่างทำงาน ความสม่ำเสมอในการได้รับงาน การได้รับค่าจ้าง ครอบครัวยุติธรรม วิธีการแก้ไขเมื่อเกิดภาวะเครียดด้านการหลีกเลี่ยงกับปัญหา การมองโลกในแง่ดี การมองโลกในแง่ร้าย การจัดการอารมณ์ การพึ่งตนเองมีความสัมพันธ์กับระดับภาวะเครียด

จริยาภรณ์ นาจาน (2548) ได้ศึกษาถึงสิทธิสตรีในครอบครัว: ทักษะของสตรีชนบทจังหวัดขอนแก่นในสตรี 3 กลุ่มวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (อายุประมาณ 20-30 ปี) วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง (อายุประมาณ 31-50 ปี) วัยผู้ใหญ่ตอนปลาย (อายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป) พบว่าให้ความหมายของ"สิทธิสตรี"แตกต่างกันไปทั้งสามกลุ่มพบว่าการที่สตรีมีความเท่าเทียมกับบุรุษ ไม่ได้หมายความว่าสามารถทำทุกสิ่งได้เท่าเทียมกันหรือเสมอภาคกับบุรุษ แต่หมายถึงการที่สตรีได้รับหรือได้กระทำในสิ่งที่ต้องการหรือสตรีควรทำได้ตามความเหมาะสมเท่านั้น

นิรชา แสนกันคำ (2548) ได้ศึกษาสภาพการทำงานและสวัสดิการของกลุ่มผู้รับงานไปทำที่บ้านกรณีศึกษากลุ่มรับผ้าจากโรงงานในเขตจังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า ผู้รับงานไปทำที่บ้านส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีชั่วโมงการทำงาน 8-9 ชั่วโมงต่อวัน การรับงานไปทำที่บ้านของกลุ่มรับเย็บผ้าจากโรงงานงานจะรับจากนายจ้างไปทำที่บ้าน ลักษณะของงานส่วนใหญ่เป็นการตัดเย็บเสื้อผ้า ผู้ว่าจ้างจะจัดหาวัตถุดิบให้และกำหนดแบบ

ส่วนการรับส่งงานไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับผู้ว่าจ้างจะเป็นผู้กำหนด การรับงานส่วนใหญ่ไม่มีการทำสัญญาว่าจ้างผู้รับงาน ไม่ได้รับสวัสดิการใดๆ จากผู้ว่าจ้างและพบว่าส่วนใหญ่มีปัญหาสุขภาพจากการทำงานดังนั้นจึงมีความต้องการใช้สิทธิผู้ประกันตนตามพระราชบัญญัติประกันสังคม

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2549) ได้ศึกษาแรงงานนอกระบบ: คุณภาพชีวิตที่ขาดหาย พบว่าแรงงานนอกระบบเป็นแรงงานส่วนใหญ่ ไม่ได้รับการคุ้มครองสวัสดิการและประกันสังคมไม่มีกฎหมายที่จะรับรองสิทธิ์ ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่าประถมศึกษา สภาพการจ้างไม่แน่นอนและคุณภาพชีวิตไม่ดี ขาดการรวมกลุ่มกันที่ชัดเจน ไม่มีอำนาจต่อรอง ประสบอุบัติเหตุสูงของมีคมบาดมากที่สุด ต้องช่วยเหลือตัวเองในด้านค่ารักษาพยาบาลเมื่อได้รับอุบัติเหตุจึงเป็นข้อเสียเปรียบของแรงงานนอกระบบที่ทำให้ระดับคุณภาพชีวิตไม่ดีขึ้น

ศิริวัฒน์ ทองสมบูรณ์ (2550) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของผู้ใช้แรงงานในธุรกิจโรงสีข้าว ผลการศึกษาพบว่า ผู้ใช้แรงงานมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านบูรณาการ ทางสังคมด้านสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพระดับมาก ได้แก่ ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานกับชีวิตด้านอื่น ด้านพัฒนาความสามารถของบุคคลและด้านเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับสังคม

สุวิทย์ อินนามมา (2550) ได้ศึกษา เรื่อง แรงงานนอกระบบ: วิถีชีวิต สภาพการทำงาน การดูแลสุขภาพและสังคม กรณีศึกษากลุ่มเย็บผ้าโหล บ้านเม็ง อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น พบปัญหาจากระบบการรับงานมาทำที่บ้านได้แก่ การจัดสถานที่ สภาพสิ่งแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน สภาพทางกายภาพของสถานที่ทำงานของคนในชุมชนยังไม่ถูกต้อง จากวิธีการผลิตที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิง เกือบร้อยละ 70 - 80 มีอาการของโรคกระเพาะปัสสาวะอักเสบขั้นรุนแรง แรงงานเย็บผ้าส่วนใหญ่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่ต้องได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องตลอดไป เช่น โรคปวดหลัง ปวดเอว ปัญหาเกี่ยวกับสายตา และ โรคภูมิแพ้ อันเนื่องมาจากการ โหมทำงานหนักอย่างต่อเนื่อง ทำให้ต้องสูญเสียงบประมาณและค่าใช้จ่ายในการดูแลด้านสุขภาพมากขึ้น

ธวัชชัย กันทะวันนา (2550) ได้ศึกษาถึงคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบในพื้นที่ ตำบลริมปิง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยศึกษาประชากรที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ไม่ได้รับสิทธิคุ้มครองจากรัฐในโครงการประกันสังคม ด้วยแบบสอบถามวัดคุณภาพชีวิต 26 ตัวชี้วัดฉบับภาษาไทยขององค์การอนามัยโลก โดยมีองค์ประกอบคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพทางสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่าแรงงานนอกระบบมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปาน เมื่อพิจารณาองค์ประกอบคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน พบว่าแรงงานนอกระบบมีคุณภาพชีวิตที่ดีมากที่สุดคือ ด้านจิตใจรองลงมาคือด้าน ด้านร่างกาย ตามลำดับ

วิจิตร รวิวงศ์และคณะ(2550) ได้ศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานนอกระบบ: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ขับขี้ออเตอร์ไซด์รับจ้าง และผู้ค้าขายตลาดนัด ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตในระดับปานกลาง คุณภาพชีวิตที่ไม่ดีมาๆ ได้แก่ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ตามลำดับ

เพ็ญศรี รักรัษฎ์ และคณะ (2550) การรับรู้คุณภาพชีวิตของผู้หญิงพิการวัยกลางคนชาวอีสานในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น : มุมมองจากแนวคิดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ผลการศึกษาพบว่า คะแนนการรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมประเมินจากแบบวัดคุณภาพชีวิตฉบับย่อขององค์การอนามัยโลกฉบับภาษาไทยอยู่ในระดับปานกลาง มิติอาการทางกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน การรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันพื้นฐาน ความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันต่อเนื่อง และความสมดุลของรายได้

ผาสุก สุมามาลย์กุล (2550) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชนกรุงเทพมหานครพบว่า ปัจจัยที่ครูโรงเรียนเอกชนกรุงเทพมหานครในภาพรวมขนาดใหญ่ และขนาดกลางมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ลักษณะงาน และปัจจัยที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ เงื่อนไขในการทำงาน และปัจจัยที่ครูโรงเรียนเอกชนกรุงเทพมหานครขนาดเล็กมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ลักษณะงาน และปัจจัยที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ เงินเดือน นอกจากนี้พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชนกรุงเทพมหานครสูงสุดในปัจจัยทั้ง 9 ปัจจัย

อุษณีย์ วรรณาลัย และคณะ (2551) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตและบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนีจังหวัดลำปาง พบว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตอยู่ในระดับมาก โดยความพึงพอใจของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาสูงกว่าผู้ใช้บัณฑิต

ธวัชชัย อุราสุข (2551) ได้ทำการศึกษาระบบการจัดการเพื่อพัฒนามาตรฐานแรงงานไทยกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ:ภาคการผลิตกรณีศึกษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลุ่มร้อยพื้นรองเท้า เป็นกลุ่มผู้รับงานมาทำที่บ้านบ้านวังซัย อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงพฤติกรรมบุคคลและองค์กร ด้วยการจัดประชุมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อกระตุ้นให้ผู้นำกลุ่มและสมาชิกเกิดความตระหนักหลังจากนั้นปรับเปลี่ยนพฤติกรรม พัฒนาพฤติกรรมของบุคคลและองค์กร ที่เหมาะสมมีการเปลี่ยนแนวคิดและกระบวนการทำงาน โดยเริ่มจากปรับปรุงอุปกรณ์เครื่องมือในการทำงานอย่างเหมาะสมเพื่อลดขั้นตอนการทำงาน ลดอาการปวดเมื่อยของหลังและใช้เครื่องมือ เครื่องทุ่นแรงมาใช้ในการทำงานมากขึ้น มีการใช้อุปกรณ์ป้องกันภัยส่วนบุคคลมีการออกเยี่ยม อบรมตามหลักสูตรที่กำหนด

กระตุ้นการทำงานอย่างต่อเนื่อง ต่อยอดด้วยการสร้างภาวะกดดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อไปสู่เป้าหมายที่เป็นประโยชน์ทางธุรกิจและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในห่วงโซ่ของการผลิตทั้งในและนอกโรงงาน

วินัย ลูวิโรจน์ (2551) ได้มีการศึกษาบทบาทของรัฐในการส่งเสริมการรับงานไปทำที่บ้าน ผลของการศึกษาพบว่า การรับงานมาทำที่บ้านเป็น “แรงงานนอกระบบ” อีกประเภทหนึ่ง มีทั้งผู้รับงานมาจากผู้ว่าจ้างและทำงานอื่นด้วยตนเอง เมื่อผลิตแล้วส่งมอบงานให้ผู้ว่าจ้าง รับค่าตอบแทนจากผู้ว่าจ้างซึ่งการว่าจ้างให้ผลิต ในลักษณะนี้เป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศทั้งในระดับจุลภาคและระดับมหภาค ช่วยดึงแรงงานที่แฝงอยู่ในครอบครัว ได้เข้าร่วมในกระบวนการผลิตในเชิงเศรษฐกิจสามารถทำงานได้โดยไม่ต้องทอดทิ้งครอบครัว ช่วยให้แรงงานที่มีอายุมากได้มีงานทำหารายได้เพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวเป็นนัยสำคัญทางเศรษฐกิจ ช่วยฝึกฝนทักษะฝีมือและเรียนรู้กระบวนการผลิตและการตลาด

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์ (2551) ได้ศึกษาระบบคุ้มครองและสร้างความมั่นคงสำหรับแรงงานนอกระบบ ผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีชั่วโมงการทำงานต่อวันเท่ากับ 8 ชั่วโมงต่อวันสภาพปัญหาที่พบแบ่งออกได้เป็น 5 ด้านใหญ่ๆ ได้แก่ รายได้การเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อประกอบอาชีพสวัสดิการและความมั่นคง สุขอนามัยในการทำงาน และการรวมกลุ่ม พบว่าประสบปัญหาจากการทำงาน ในเรื่องของการได้รับอุบัติเหตุจากการทำงานมากที่สุด คือการได้รับบาดเจ็บจากการถูกของมีคมบาด ความต้องการของกลุ่มแรงงานนอกระบบที่สำคัญ ได้แก่ ต้องการได้รับความคุ้มครองเกี่ยวกับการกำหนดราคา รองลงมาคือ การคุ้มครองเรื่องสิทธิการได้รับค่าตอบแทนเมื่อประสบอันตราย

เขาลักษณ์ คำชา (2551) ได้ศึกษาถึงความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว: กรณีศึกษาในตำบลบ้านคงอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัญหาและความต้องการของครอบครัว อยู่ในระดับน้อย 3) ปัญหาและความต้องการของครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางลบกับความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีความสัมพันธ์กันที่ระดับน้อย

วิไลวรรณ แก้วพรหม (2552) ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาแบบประเมินปัญหาและความต้องการด้านสุขภาพของครอบครัว:กรณีศึกษาศูนย์สุขภาพชุมชนตำบลวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ความตรงเชิงเนื้อหา ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 7 เท่ากับ .98 2) ความเที่ยงมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค แบบประเมินส่วนที่ 2 เท่ากับ .95 ส่วนที่ 3 เท่ากับ .71 โดยรวมส่วนที่ 2 และ 3 เท่ากับ .88 3) วิเคราะห์องค์ประกอบของแบบประเมินปัญหาและความต้องการด้านสุขภาพของครอบครัวในส่วนที่ 2 ได้ 5 องค์ประกอบ

ดังนี้ 1) สัมพันธภาพในครอบครัว 2) การกล่อมเกลாதางสังคม 3) การแก้ไขปัญหาของครอบครัว 4) การสร้างสุขภาวะและจริยธรรมในครอบครัวและ 5) พฤติกรรมการดูแลสุขภาพในครอบครัว

รุ่งรัตน์ เหล่ารัศมีวิวัฒน์ (2552) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงานของพนักงานการไฟฟ้าภูมิภาค เขต 3 (ภาคเหนือ) พบว่ามีความคิดเห็นต่อความพึงพอใจในงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาที่แตกต่างกันทำให้มีความพึงพอใจในงานโดยรวมแตกต่างกันและปัจจัยความตึงเครียดในการทำงาน ปัจจัยความยุติธรรม ปัจจัยความผูกพันในองค์กรมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ศุภัญญา สุขสุพันธ์และคณะ (2552) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตครอบครัวชาวประมงพื้นบ้านบริเวณอ่าวปัตตานีตามทฤษฎีของสตรีชุมชนปาตา หมูที่ 1 ตำบลตันหยงลูโละ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี พบว่าแนวทางการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตครอบครัวประกอบด้วย 3 ระดับเริ่ม จากระดับครอบครัว ระดับกลุ่มควรส่งเสริมการรวมกลุ่ม เพื่อความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ระดับชุมชนควรมีกิจกรรมฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัวจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้ถูกสุขลักษณะ ส่งเสริมการศึกษาให้ครอบครัวเพื่อเป็นทุนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวต่อไป รูปแบบการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตครอบครัว เริ่มจากจัดเวทีประชาคม กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่ม สร้างกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นสื่อ ถอดบทเรียนร่วมกันเห็นคุณค่าการรวมกลุ่ม ส่งเสริมให้กลุ่มสตรีครอบครัว ชุมชนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตครอบครัวร่วมกันขึ้นอยู่กับบทบาทและภารกิจ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ได้มีการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาทำให้ได้ทราบข้อเท็จจริงในประเด็นปัญหาคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบที่รับงานไปทำที่บ้าน และผู้ประกอบการอาชีพเย็บผ้าโหลซึ่งส่วนใหญ่ ไม่มีสวัสดิการและกฎหมายรองรับ ไม่ได้รับการคุ้มครองแรงงาน ไม่มีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล ต้องจ่ายเงินค่ารักษาเองโดยให้สิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ไม่ได้รับการคุ้มครองในเรื่องความปลอดภัยในการทำงาน สภาพการจ้างไม่แน่นอน ขาดการรวมกลุ่มกันที่ชัดเจน ไม่มีอำนาจต่อรอง (สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน, 2552) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานในระบบที่มีค่าสินไหมทดแทน จึงถือว่าเป็นข้อเสียเปรียบของแรงงานนอกระบบที่ทำให้ระดับคุณภาพชีวิตไม่ดีขึ้น (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2549) นอกจากนี้ยังมีบริบทข้างเคียงที่ก่อให้เกิดปัญหาทั้งปัจจัยภายในและภายนอกครอบครัว สิ่งแวดล้อมจากการทำงานและพฤติกรรมของตนเองและองค์กรที่ไม่เหมาะสม ขาดการผลักดันในการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องสิ่งเหล่านี้มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันจาก“ห่วงโซ่แห่งการผลิต”ของแรงงานนอกระบบส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตเพียงในระดับ

ปานกลาง (วิชัชชัย กันทะวันนา, 2550) ซึ่งลักษณะงานและเงื่อนไขในการทำงานมีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน (ผาสุก สุมามาลย์กุล, 2550) รวมถึงระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ความตึงเครียดในการทำงาน ความยุติธรรม ความผูกพันในองค์กร (รุ่งรัตน์ เหล่ารัศมีวิวัฒน์, 2552) ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ได้แก่ ประเด็นปัจจัยส่วนบุคคล สถานภาพสมรส และระดับตำแหน่งที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตการทำงาน ด้านปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของหญิงพิการพบว่า การรับรู้คุณภาพชีวิตโดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถ ในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันพื้นฐานความสมดุลของรายได้(เพ็ญศรี รักษ์วงและคณะ, 2550) นอกจากนี้ปัญหาจากสภาพความเป็นสตรีที่ต้องแบกรับภาระงาน ทั้งภายในและภายนอกครอบครัว (จริยาภรณ์ นาจาน, 2548)

อย่างไรก็ดีเมื่อพิจารณา จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ทำให้ได้พบว่าคุณภาพชีวิตครอบครัวตามการรับรู้ของสตรีเย็บผ้าโหลแรงงานนอกระบบ ในจังหวัดยโสธรนั้น นอกจากจะประกอบไปด้วยแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและคุณภาพชีวิตครอบครัว ซึ่งแยกย่อยออกไปตามองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านจิตอารมณ์สังคมและจิตวิญญาณ ด้านแหล่งประโยชน์สนับสนุนและด้านการทำหน้าที่ของครอบครัว ยังมีประเด็นที่ต้องคำนึงถึงใน ด้านสิทธิสตรีในครอบครัวทัศนคติของสตรีชนบท และการดำรงอยู่ของครอบครัวอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นต้องอาศัยแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับโครงสร้างหน้าที่ของครอบครัว แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างคุณภาพชีวิตครอบครัว ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ระดับ ได้แก่ ระดับครอบครัว ระดับกลุ่มและระดับชุมชน และคำนึงถึงบริบทข้างเคียงที่เป็นสิ่งแวดล้อมภายนอกของครอบครัวที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจต่ออาชีพเย็บผ้าโหลที่รับงานไปทำที่บ้าน ไม่มีสวัสดิการและกฎหมายรองรับ ไม่ได้รับการคุ้มครองแรงงาน ประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัดยโสธรที่ขับเคลื่อนเกี่ยวกับแรงงานนอกระบบที่สำคัญ ข้อเสียเปรียบของแรงงานนอกระบบที่ทำให้ระดับคุณภาพชีวิตไม่ดีขึ้น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่ออาชีพเย็บผ้าโหลที่รับงานไปทำที่บ้านทั้งด้านบวกและด้านลบ รวมถึงกับคุณภาพชีวิตครอบครัวและการทำงาน นอกจากนี้ยังต้องอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับเครื่องมือในการวัดคุณภาพชีวิตและคุณภาพชีวิตครอบครัว จึงจะเกิดความสมบูรณ์และได้ผลลัพธ์คุณภาพชีวิตครอบครัวที่สะท้อนให้ได้ทราบประเด็นปัญหาของคุณภาพชีวิตครอบครัว ความพึงพอใจต่ออาชีพเย็บผ้าโหลในสตรีที่รับงานไปทำที่บ้านตลอดจนปัญหาและความต้องการด้านสวัสดิการของแรงงานนอกระบบ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างความพึงพอใจต่ออาชีพเย็บผ้าโหลกับคุณภาพชีวิตครอบครัว กับตามการรับรู้ของสตรีแรงงานนอกระบบที่รับงานไปทำที่บ้าน ในจังหวัดยโสธร เพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัวของสตรีเย็บผ้าโหลแรงงานนอกระบบ ตลอดจนมีแหล่งประโยชน์ทั้งภาครัฐและหน่วยงานอื่นให้เข้ามามีบทบาทมี

ส่วนร่วม ในการดูแลแรงงานนอกระบบกลุ่มนี้ให้มากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดความอยู่ดีมีสุขมีคุณภาพชีวิตครอบครัวที่ดีและมีความพึงพอใจต่องานอย่างแท้จริงและนำไปสู่การกำหนดนโยบายการคุ้มครองสิทธิของสตรีแรงงานนอกระบบที่เฝ้าผ้าไหมต่อไป